

TÁRCA

Kommunista proletármuzeum.

Alig volt a proletárdiktatura egykét napos, már megjelentek a közoktatásügyi népbizottság nagy plakátjai arról, hogy az eddig csak a kapitalisták céljait — irodalmi, művészeti „cél”-jait, profitszerző céljait — szolgáló színházakat a proletárság számára lefoglalta és a színházjegyek nagy tömege ezentul a szakszervezetekben tömörült munkásoknak és családtagjaiknak jut. A közoktatásügyi népbizottságnak ez a rendelkezése folyt magából a proletárralomból. A legtermészetesebbnek is találta mindenki. Minden a proletariátusé!

Annak, akinek, mint e sorok írójának, mód adatott arra, hogy az új világ megteremtése munkálataiban akármilyen kis részben is részt vehessen, meghatódottsággal kell gondolnia a Forradalmi Kormányzótanács egy másik rendelkezésére. E sorok írója jegyezte a Kormányzótanács tanácskozásait és határozatait. Háromhetes volt a diktatura — április közepétől —, a Kormányzótanács ülésein nehéz problémák követték egymást. És e napok egyik ülésén az egyik népbiztos, akinek nemcsak a munkabírása, de az elfoglaltsága is majdnem közmondásos immár, irásos előterjesztést tett a következőkről:

Tekintve azt, hogy a Forradalmi Kormányzótanács által a proletártömegekre nézve célbavett széleskörű közművelődési akciónak egyik hatásos eszköze a magyar és internacionális szocialista proletármozgalom irodalmát, emléklapjait, reprodukcióit, stb. anyagát fölbőlő Kommunista Proletármuzeum, — indit-

ványozom, hogy ilyen Muzeum haladéktalanul létesíthessék és az idevágó szervezési, gyűjtési munkával és egyéb teendők végzésével háromtagú direktórium bizassék meg.

Meghatódottságot éreztem ekkor, mert ha valaki, én ismertem a Forradalmi Kormányzótanács munkáinak óriási tömegét. De megilletődöttséget éreztem, mert több mint másfél évtizede foglalkozom magam is a szocialista proletármozgalom multjával, emlékeivel. A Forradalmi Kormányzótanács egyhanguan magáévá tette a fölterjesztést és a külügyi népbizottság ideiglenesnek megfelelő helyet bocsátott rögtön rendelkezésre. Sok időbe és különös fáradságba sem került, hogy a Baross- és Reviczky-utca sarkán lévő, három frontra néző volt Wenckheim-épületet megszerezzük. Ez az épület nagy termeivel, sok helyiséggel, helyével, még berendezésének nagy részével is mintha csak muzeum számára készült volna.

A Józsefváros proletárjaiét éveken át bosszantotta az a hatalmas palota, amely a Baross-utca elején van, már szinte a külső Józsefvárosban, de még szinte az ugynevezett mágnásferályhoz tartozóan. A szomszédságában az Esterházy-utca, a Szentkirályi-utca, — telj zárkózt fúri palotákkal, amelyeknek legtöbbször ugyancsak a proletárdiktatura közoktatásügyi népbizottságának nagyszerű céljait szolgálja. Ezek a paloták, köztük a volt Wenckheim-ház is egész esztendőn át vagy az esztendőnek legnagyobb részében elhagyottan, lefüggönyözöten, sötétben, kietlenül, hidegen meredtek a járó-kelőkre. A Wenckheimok, az Esterházyak, a grófok, a hercegek és a bárók, a mágnások, a tizezerholdasok és a bankárok az év legnagyobb részét külföldi palotájukban vagy vidéki furdóhelyeken töltötték. Budapesti palotáik lakatlanok voltak. Lakatlanok és gögösek. És mennyire is nem lakóházaknak készültek ezek a paloták! A Wenckheim-családnak a földszinten 3-3 szoba kellett. Három tágas, nagy

szoba, nem is túlságosan drága butorokkal telelakottak. A második emeletet a cselédszobák és a raktárak foglalták le. Az első emelet a fényüzésnek, a társaságnak kellett arra a rövid időre, amíg az urak Budapesten tartózkodtak. Itt azután nem ismert határt a fényüzés, a kiuzsorázáson szerzett pénz pocskokolása. Kis terem, nagy terem, kis ebédlő, nagy ebédlő, kis táncterem, nagy táncterem, kis szalon, nagy szalon, ezüsterem, aranyterem, — a láb elfárad, amíg valamennyit végigjárja. És ezek a termek egészen haszontalanul állottak esztendőnkön keresztül!

A palotát most a proletárnevelés szolgálataiba állítjuk.

Azt akariuk, hogy muzeuma, archívuma, gyűjteménye legyen nemcsak a magyar, hanem a nemzetközi munkásmozgalom emlékeinek is. A magyarországi munkásmozgalom — nem nézve 1848-nak nagyon kis és nem is jelentőséges megmozdulását — több mint 50 esztendő. Rengeteg hőse, vértanuja, vándortja, üldözöttje, megkínzóttja volt. Már a megindulásának szinte az első esztendeiben élénk kapcsolatban volt a nemzetközi munkásmozgalommal, az Internacionáléval. 1870-ben, a magyar hűtlenségi pör tárgyalásánál az egyik legfőbb terhelő momentum az volt, hogy a budapesti munkások vezetői érintkezésben állottak a külföldi ismert munkásagitátorokkal. Később is minduntalan találjuk a nyomait annak, hogy az Internacionale vezetői nagyon fontosnak tartják az Európa keletén egyedül megmozduló magyarországi munkásság vezetőivel való érintkezést. Frankelnak, Farkas Károlynak a külföldi munkásvezetőkkel való érintkezése közzismert. A nyolcvanas esztendők elején, amikor az a gyorsan változtatni akaró radikális, anarchista áramlat végigfut egész Európán, a budapesti munkások szélső szárnyának nagy agitációja, különösen újságokkal, külföldi újságokkal való agitációja inten-

ziv, nagyerejű volt. A párisi 1889-iki nemzetközi kongresszus előtt és után pedig megszakítatlan ez az érintkezés a nyugati szociáldemokráciával, — arról pedig, hogy milyen viszonylatba került a legeslegutóbbi hónapokban a magyarországi munkásmozgalom a nemzetközi proletármozgalmakkal, hogy a proletárforradalmi mozgalmaknak mennyire a középpontjába került, mennyire utmutató lett az orosz elv elfogadása és következetes keresztülvitele után a nyugati proletárpártoknak, — arról itt bővebben beszélni nem kell.

De ha nem is volnának ezek a külföldi vonatkozások, — tanító, nevelő, buzdító és agitáló emléke ezer meg ezer volna akkor is a magyarországi munkásmozgalomnak. A mi munkásmozgalmaink vezető emberei az alatt a félszázad alatt, ami az első megmozdulástól mostanáig eltelt, az agitáció minden formájával, minden módjával megpróbálkoztak. Az újság-agitációval való kísérletezés jellemzi például az 1867 után következő esztendőket 1873-ig, addig, amíg a Népszava elődje, a Munkás Heti-Krónika megindult. Röpirat, füzet, egyéb nyomtatvány ez időből kevés van, — de egyik főfeladata lesz a Muzeumnak megszerezni, teljes gyűjteményre, az ez időben megjelent újságokat. Főadata lesz az is, hogy a munkásmozgalom, a munkásmozgalom emberei ellen indított hatósági eljárások mindenféle papirosait megszerezze, összegyűjtse, egy teljes gyűjteménybe foglalja. A Proletármuzeumban kell ennek mindnek helyet foglalnia, ide kell összegyűjteni a levéltárakból, a muzeumokból, a régi belügyminiszteriumból, a megyei hatóságoktól, a volt államrendőrségtől, a törvényszéki irattárakból, munkásegyesületi irodákból, pártszervek levéltáraiból, egyesek gyűjteményéből. A gyűjtésnek ez a munkája teljes erővel folyik is már.

Ez a Múzeum bizonyosan nem lesz limlomok gyűjtőhelye, bizonyosan nem gyűjti majd

nagy férfiak ruhadarabjait, a gyűjtőszenvedélyt és a kegyeletességet bizonyosan nem viszi majd a nevetségességig, de megszerez, összegyűjt, minden komoly kutató számára hozzáférhetővé tesz minden emléket, ami a magyarországi vagy nemzetközi proletármozgalmakkal akármilyenféle komolyabb vonatkozásban van. Teljes könyvgyűjteményt akar például a magyarországi munkásmozgalomra vonatkozó, vagy pártunknak vagy pártunk valamely szervének kiadásában megjelent könyvekből. Egy helyre akarja összegyűjteni a munkásmozgalom lapjait, a pártlapokat, a szaklapokat, mind. Egyhelyt akarja őrizni minden munkásmozgalom és minden forradalmi mozgalom minden emlékét, minden jelvényét, minden nyomtatványát.

Százan és százan vannak elvtársaink, a fővárosban különösen, de vidéken is, akik esztendő óta gyűjtik ezeket a munkásmozgalmi emlékeket, várván a párt-archivum fölállítását. A 90-es esztendő végén volt már szó ilyen archivum létesítéséről, de akkor az eszme fölvetésénél, az indítvány elfogadásánál nem jutott tovább a dolog. Konkrétebb formában vetődött föl négy-öt esztendővel ezelőtt, amikor Buchinger Manó és Bresztovszky Ede elvtársakkal a pártmuzeumnak már a terveit is megbeszéltük. Helyiséghiányon, pénzen, az emberek nagy elfoglaltságán hajótörést szenvedett a kivitel dolga. Most a Kormányzótanács parancsa hívja életre a Kommunista Proletármuzeumot, most megteremtődik majd, — bízom benne, hogy valóban egyik hatásos és kitűnő eszköze lesz a proletártömegek nevelésének.

A Kommunista Proletármuzeum valamennyiünké, a proletároké. Törekedjünk valamennyien a minél tökéletesebbé fejlesztésére. Adjunk oda neki minden kedves emléket.

Révész Mihály.